

Rijden onder invloed in de Kop van Overijssel, 1996

Het alcoholgebruik van automobilisten in weekendnachten

R-96-68

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1996

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-96-68
Titel: Rijden onder invloed in de Kop van Overijssel, 1996
Ondertitel: Het alcoholgebruik van automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.621
Opdrachtgever: Rijkswaterstaat Directie Oost-Nederland.
De inhoud van dit rapport berust mede op gegevens die zijn verkregen uit een project dat is uitgevoerd in opdracht van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, surveillance, age, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de Kop van Overijssel, in vrijdag- en zaterdagnachten van de zomer en het najaar van 1996.

Aantal pagina's: 14 pp. + 9 pp.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1996

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Stichting
Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 1090
2260 BB Leidschendam
Duindoorn 32
telefoon 070-3209323
telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
1.1.	Doel van het onderzoek	4
1.2.	De gevolgen van alcoholgebruik in het verkeer	5
1.3.	Het SWOV-onderzoek Rij- en drinkgewoonten	5
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Uitvoering	6
2.3.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar seizoen (tabel 1 en 2)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 1 en 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 3)	9
3.4.	Herkomst van overtredders (tabel 4)	10
3.5.	Politietoezicht	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	12
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 4</i>	19

1. Inleiding

In de maanden juli t/m november 1996 heeft de SWOV, in nauwe samenwerking met de politie van het district Kop van Overijssel (KOVO), het alcoholgebruik van automobilisten in KOVO geïnventariseerd. Dat is gebeurd in vrijdag- en zaterdagnachten tussen 22.00 en 4.00 uur. Bij de metingen is het alcoholgebruik van willekeurige automobilisten geregistreerd, onderverdeeld naar seizoen, dag, tijdstip, en geslacht en leeftijd van de bestuurders. Daarnaast is de herkomst geregistreerd van bestuurders die door de politie aangehouden zijn om op het politiebureau de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. Het betreft bestuurders die bij de blaastest op straat een bloedalcoholgehalte van 0,70 promille of hoger scoorden. De wettelijke limiet is weliswaar 0,50 promille, maar pas vanaf 0,70 promille worden verdachten overgebracht naar het politiebureau.

1.1. Doel van het onderzoek

De opdracht voor het onderzoek in KOVO is aan de SWOV verleend door de RWS-directie Oost-Nederland.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van het alcoholgebruik van automobilisten, voorafgaand aan de uitvoering van een toezicht- en voorlichtingsprogramma in het kader van het project 'Duurzaam veilig KOVO'. Het is een zogenaamde nulmeting. Het onderzoek is zo opgezet en uitgevoerd, dat bij herhaling van het onderzoek tijdens en/of na afloop van het toezicht- en voorlichtingsprogramma de effecten van dat programma vastgesteld kunnen worden.

De gekozen onderzoeksmethode maakt het mogelijk ontwikkelingen in KOVO te vergelijken met ontwikkelingen in heel Overijssel respectievelijk in heel Nederland.

Verder levert het onderzoek informatie op over eventuele perioden en/of groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Gegevens hierover kunnen worden gebruikt bij het opzetten van het toezicht- en voorlichtingsprogramma in het kader van het project 'Duurzaam veilig KOVO'.

De feitelijke uitvoering van de metingen is gebeurd door controleteams van de politie, volgens uniforme richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld.

Bij alle metingen is een SWOV-medewerker aanwezig geweest om de politie te begeleiden en te assisteren bij de gegevensregistratie.

De gehanteerde onderzoeksmethode in KOVO is gelijk aan die van de landelijke en provinciale onderzoeken naar het alcoholgebruik van automobilisten, die de SWOV al vele jaren achtereen in heel Nederland uitvoert.

De SWOV is de politiemensen die de metingen hebben voorbereid en uitgevoerd, veel dank verschuldigd voor hun inzet en zorgvuldigheid.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten heeft de SWOV een korte enquête uitgevoerd naar de aard en omvang van het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

1.2. De gevolgen van alcoholgebruik in het verkeer

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Het jaar 1995 liet voor het eerst sinds jaren weer een lichte daling zien: 4,4% overtreders. Desalniettemin waren er in 1995 naar schatting minimaal 265 verkeersdoden en 2.000 in het ziekenhuis opgenomen verkeersgewonden te betreuren als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in dat jaar naar schatting circa twee miljard gulden.

1.3. Het SWOV-onderzoek Rij- en drinkgewoonten

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven.

Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen.

De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagavonden. De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagavond, die 7% van de totale week uitmaken, nemen een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagnacht: 30% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 14% van de week.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

De SWOV heeft ervoor gekozen zowel in als buiten het toeristenseizoen metingen uit te voeren. De eerste reden daarvoor is de mogelijkheid dat er in en buiten het seizoen verschillen bestaan in de mate van alcoholgebruik. Een tweede reden is de mogelijkheid, dat getroffen maatregelen in en buiten het toeristenseizoen verschillende effecten op het alcoholgebruik zullen hebben. Om eventueel optredende verschillen beter te kunnen interpreteren, is van aangehouden rijders onder invloed geregistreerd of zij al dan niet als toerist in de Kop van Overijssel aanwezig waren.

Per onderzoeksnacht zijn alcoholcontroles uitgevoerd op vier à vijf verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen. Op iedere locatie werd drie kwartier tot anderhalf uur achtereen gecontroleerd, waarna het team zich verplaatste naar de volgende locatie.

Bij de controles heeft de politie willekeurige automobilisten staande gehouden, die allen een blaastest moesten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek is gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille).

De testers waren van het fabrikaat Dräger, typen Alcotest 7410 en 7410+. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist heeft de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test geregistreerd. Van overtreders die op het politiebureau de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moesten ondergaan, heeft de politie bovendien de herkomst geregistreerd (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt).

2.2. Uitvoering

In totaal zijn vier metingen in vrijdag- en zaterdagnachten tussen 22.00 en 4.00 uur uitgevoerd, twee in het toeristenseizoen (de zomer) en twee daarbuiten (het najaar). Om de voorspelbaarheid van de metingen voor automobilisten zo klein mogelijk te maken zijn in de vrijdag- en zaterdagnacht deels verschillende locaties bezocht.

De metingen hebben plaatsgevonden op de volgende data:

- in de nacht van vrijdag 19 op zaterdag 20 juli;
- in de nacht van zaterdag 24 op zondag 25 augustus;
- in de nacht van zaterdag 28 op zondag 29 september;
- in de nacht van vrijdag 1 op zaterdag 2 november.

Bij de vier metingen heeft de politie in totaal 1.130 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. Deze steekproefomvang komt overeen met de verwachtingen vooraf.

2.3. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. $\geq 1,3$ promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 10%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 2.71 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.65.

3. Resultaten van het onderzoek

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de Kop van Overijssel worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 4* uit *Bijlage 3*. Deze resultaten worden steeds vergeleken met de resultaten van soortgelijk onderzoek dat in het najaar van 1996 in heel Overijssel is uitgevoerd. Daarnaast worden in dit hoofdstuk vergelijkingen gemaakt met het landelijke beeld in 1995.

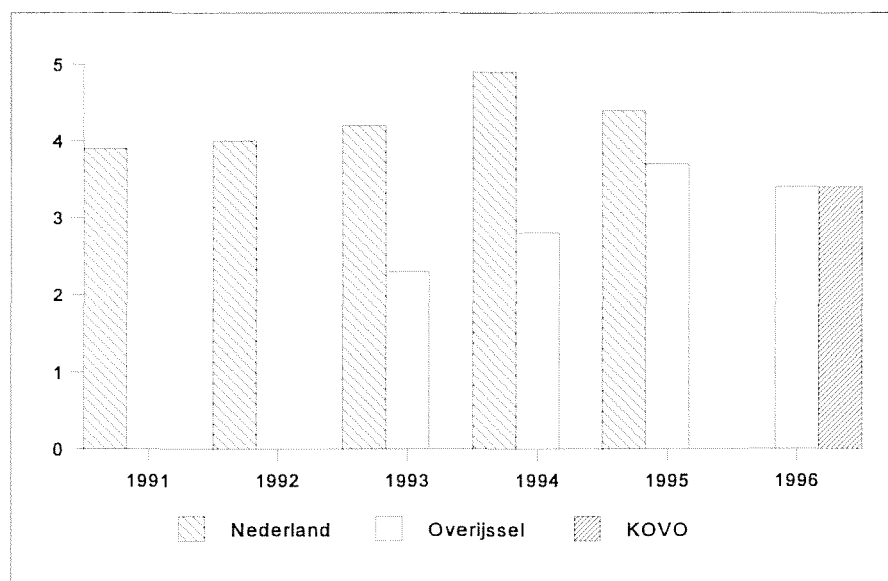
3.1. Alcoholgebruik naar seizoen (tabel 1 en 2)

In de zomer van 1996 lag het alcoholgebruik van automobilisten in KOVO op een lager niveau dan in het najaar. In de zomer bedroeg het aandeel overtreders van de wettelijke limiet 1,8% en in het najaar 3,4%. Dit verschil is echter net niet significant: $\chi^2 = 2.47$ bij $df = 1$; $Z = 1.57$.

Een verklaring hiervoor kan zijn, dat in de zomer een deel van de potentiële rijders onder invloed elders met vakantie is, terwijl toeristen in KOVO zich weinig aan rijden onder invloed bezondigen. Deze veronderstelling wordt ondersteund door het feit dat zich onder de zes betrapte en aangehouden overtreders tijdens de zomermetingen geen enkele toerist bevond.

Het aandeel overtreders dat in het najaar in KOVO is aangetroffen, is exact gelijk aan het aandeel voor heel Overijssel. In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1995 4,4%. Het landelijke percentage voor 1996 is nog niet bekend.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in Overijssel en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de Overijsselse situatie in de jaren 1993 t/m 1995 gunstig afstak bij de landelijke situatie, maar dat het verschil geleidelijk steeds kleiner is geworden.

Afbeelding 1. Aandelen rijders onder invloed in weekendnachten van het najaar, in Nederland, de provincie Overijssel en KOVO, 1991-1996.

In 1996 lijkt een einde gekomen te zijn aan de stijgende trend in Overijssel. In de rest van Nederland is dat al in 1995 gebeurd. De vergelijking met de landelijke situatie in 1996 kan pas worden gemaakt, wanneer de gegevens van alle provincies bekend zijn. Deze worden medio 1997 gepubliceerd. Ook het aandeel zwaardere overtreeders ($BAG \geq 0,8 \%$) dat in het najaar van 1996 in KOVO is aangetroffen, is gelijk aan het aandeel in heel Overijssel, namelijk 1,4%. Het landelijke aandeel zwaardere overtreeders bedroeg in het najaar van 1995 2,2%.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 1 en 2)

Als we het rijden onder invloed in KOVO per weekendnacht bezien, blijkt dat zowel in de zomer als het najaar van 1996 minder overtreeders zijn aangetroffen in de vrijdagnacht dan in de zaterdagnacht: respectievelijk 1,8% en 3,1%. Dit verschil is op zich niet significant, maar het beeld in KOVO wijkt wel significant af van dat in heel Overijssel ($\chi^2 = 2.80$ bij $df = 1$; $Z = 1.67$). Daar zijn in het najaar van 1996 meer overtreeders aangetroffen in de vrijdagnacht dan in de zaterdagnacht: respectievelijk 3,9% en 2,9%. Ook in heel Nederland waren de afgelopen jaren in de vrijdagnacht altijd meer bestuurders in overtreding dan in de zaterdagnacht.

Het bovenstaande wijst erop, dat het uitgaanspatroon in KOVO wat afwijkt van dat in de rest van Nederland. Ook het feit dat het verkeersaanbod in de zaterdagnacht bijna twee keer zo groot was als in de vrijdagnacht, wijst daarop. In de rest van Nederland is het verschil veel kleiner.

Als het gaat om het rijden onder invloed op de verschillende tijdstippen van de nacht, wijkt KOVO niet belangrijk af van heel Overijssel of van heel Nederland: naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtreeders toe. Dit verschijnsel deed zich zowel in de zomer als in het najaar voor. Bij alle vier metingen in KOVO tezamen was vóór 2.00 uur 's nachts 1,9% van de bestuurders in overtreding en na 2.00 uur 6,0%.

Ondanks het geringere verkeersaanbod waren er in KOVO tussen 2.00 en 4.00 uur ook in absolute zin meer overtreeders op de weg dan tussen 22.00 en 24.00 uur en tussen 0.00 en 2.00 uur.

3.3. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 3)

Mannelijke bestuurders waren in 1996 in de Kop van Overijssel bijna zesmaal zo vaak in overtreding als vrouwelijke: 3,5% tegen 0,6% bij alle vier metingen tezamen. Dit verschil is statistisch significant ($\chi^2 = 5.92$ bij $df = 1$; $Z = 2.43$) en wat groter dan het verschil dat in het najaar van 1996 in heel Overijssel is aangetroffen (4,2% versus 1,1%). Ook in de rest van Nederland bleken mannelijke bestuurders in het verleden altijd veel vaker in overtreding te zijn dan vrouwelijke.

Bij de mannen is in 1996 in KOVO het laagste percentage overtreeders aangetroffen in de leeftijdsgroep van 50 jaar en ouder (1,9%). Het verschil met de overige mannelijke bestuurders (3,9% overtreeders) is echter niet statistisch significant. In heel Overijssel zijn in het najaar van 1996 de minste overtreeders aangetroffen in de leeftijdsgroep van 18 t/m 24 jaar (2,1%). In het najaar van 1995 waren mannen uit deze leeftijdsgroep ook in heel Nederland minder in overtreding dan oudere mannen.

Maar hoewel jonge mannelijke bestuurders in het verleden minder vaak en minder veel drinken dan oudere, waren zij verhoudingsgewijs toch vaker betrokken bij alcoholongevallen. In 1995 maakten mannen van 18 t/m 24 jaar 5% uit van de Nederlandse bevolking, 12% van alle geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van verkeersongevallen en maar liefst 23% van alle geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van alcoholongevallen in het verkeer! In dit licht bezien is het relatief hoge percentage jonge mannelijke overtredders in KOVO zorgwekkend.

Het hoogste percentage mannelijke overtredders is in 1996 in KOVO aangevonden in de leeftijdsgroep van 25 t/m 34 jaar, namelijk 5,6%. Het verschil met mannen uit de overige leeftijdsgroepen (2,7% overtredders) is statistisch significant: $\chi^2 = 3.98$ bij $df = 1$; $Z = 1.99$.

Ook in heel Overijssel onderscheidde deze leeftijdsgroep zich in 1996 in ongunstige zin, tezamen met de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar (respectievelijk 5,1% en 5,2% overtredders).

In het najaar van 1995 waren mannelijke bestuurders van 35 t/m 49 jaar nog het meest in overtredding, zowel in Overijssel als in heel Nederland (respectievelijk 7,7% en 6,4%).

Op basis van de huidige gegevens valt nog niet te zeggen, of het alcoholgebruik van mannelijke bestuurders uit de verschillende leeftijdsgroepen in KOVO sterk afwijkt van het beeld in de rest van Nederland, of slechts de exponent is van een landelijke verschuiving.

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in KOVO slechts twee overtredders aangetroffen: één in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar en één in de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar. Op basis hiervan zijn bij de vrouwen dan ook geen leeftijdsgroepen met relatief veel of weinig overtredders aan te wijzen.

Van alle gecontroleerde bestuurders in KOVO was 70% van het mannelijk geslacht, tegen 68% in Overijssel (in het najaar van 1996) en 73% in heel Nederland (in het najaar van 1995).

3.4. Herkomst van overtredders (tabel 4)

De herkomst van overtredders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 15 bestuurders die in 1996 bij de vier metingen in KOVO een BAG $\geq 0,7$ promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	60%
- sportkantine	7%
- bezoek/feestje	7%
- werk/thuis	27%

Ten opzichte van de verdeling in heel Overijssel zijn er geen verschillen van betekenis. Daar kwam in 1996 57% van de overtredders uit een horecagelegenheid. In heel Nederland blijkt eveneens steeds iets meer dan de helft van alle overtredders uit een horecagelegenheid te komen.

3.5. Politietoezicht

Het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer stond in 1996 in de Kop van Overijssel op een redelijk niveau. Buiten de vier SWOV-metingen waren er geen aselechte controles met grotere teams gepland, maar er zijn wel bijna dagelijks aselechte alcoholcontroles door surveillanceteams uitgevoerd. Betrokkenen bij verkeersongevallen werden alleen op alcoholgebruik gecontroleerd bij voorafgaande verdenking.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek in KOVO laten zien, dat het alcoholgebruik van automobilisten in het najaar niet afwijkt van het gemiddelde alcoholgebruik in heel Overijssel (3,4% overtreeders in 1996) en op een wat lager niveau ligt dan het gemiddelde voor heel Nederland (4,4% overtreeders in 1995). Ten opzichte van gebieden met een vergelijkbare urbanisatiegraad in de omgeving is het alcoholgebruik in KOVO echter aan de hoge kant. Zo bedroeg het aandeel overtreeders in de hele provincie Drenthe in het najaar van 1996 1,5%.

In de zomer van 1996 was het aandeel overtreeders in KOVO kleiner dan in het najaar, namelijk 1,8%. Onder de overtreeders die door de politie zijn aangehouden bevonden zich geen toeristen. Blijkbaar is het probleem van rijden onder invloed in KOVO vooral geconcentreerd bij de eigen bevolking.

Het politietoezicht in KOVO stond in 1996 voor Nederlandse begrippen op een redelijk niveau, mede dankzij de vier geplande aselechte alcoholcontroles met grotere teams, die zijn uitgevoerd in het kader van het SWOV-onderzoek. Voor het overige werd het toezichtniveau in 1996 vooral bepaald door kleinschalige aselechte controles door surveillance-teams, die bijna dagelijks worden uitgevoerd. Van systematische alcoholcontrole bij ongevallen was in 1996 nog geen sprake.

Ervaringen in het buitenland (bijvoorbeeld in Australië) laten zien dat een gerichte en systematische aanpak van het rijden onder invloed goede resultaten kan opleveren. Daarvoor is een pakket maatregelen nodig, dat onder andere bestaat uit voorlichting, educatie, rehabilitatie en het aanbieden van aantrekkelijke gedragsalternatieven. Maar een essentieel onderdeel vormt altijd een toezichtniveau van de politie waarbij verkeersdeelnemers het gevoel hebben dat overtreding van de wettelijke limiet een reële kans op betrapping en bestraffing oplevert. En daaraan ontbreekt het momenteel nog in een groot deel van Nederland. Dat komt niet alleen doordat er onvoldoende politiecapaciteit beschikbaar is voor het toezicht op alcoholgebruik in het verkeer, maar ook doordat het toezicht niet optimaal is georganiseerd.

Ook zonder dat de beschikbare politiecapaciteit sterk wordt uitgebreid, is het wellicht mogelijk het toezichtniveau aanzienlijk te verhogen. Voor KOVO lijkt dat echter alleen mogelijk in samenwerking met andere districten van de politieregio IJsselland. Er zou bijvoorbeeld een regionale 'vliegende alcoholbrigade' opgericht kunnen worden, waarvoor alle basiseenheden in de regio gemiddeld één mandag capaciteit per week leveren. Enkele voordelen van zo'n regionale brigade zijn:

- a. De brigade kan de controles spreiden over een hele politieregio door steeds drie kwartier achtereenvolgend op één locatie te controleren en zich daarna te verplaatsen naar een volgende locatie. Daardoor kunnen de controles zeer opvallend worden uitgevoerd, zonder dat verkeersdeelnemers ze gemakkelijk kunnen vermijden. De grote opvallendheid zorgt voor een preventief effect op alle passerende verkeersdeelnemers.
- b. De materialen die nodig zijn voor alcoholcontroles, kunnen zeer efficiënt worden ingezet.

- c. Als de brigade met een vaste transportploeg van twee mensen werkt, en eveneens met een vaste ploeg van twee mensen voor de afhandeling van verdachten, hoeft het betrappen van overtreders niet te leiden tot onderbreking of opheffing van de controle.
- d. Als de brigade gedurende langere tijd, bijvoorbeeld drie maanden, een min of meer vaste samenstelling houdt, krijgen de leden van de brigade een grote vaardigheid in het testen van bestuurders en in het afhandelen van verdachten. Ook dit kan de efficiëntie van het toezicht sterk bevorderen.

Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop in Nederland het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren:

- de vrijdag-, zaterdag- en zondagnacht (tussen 22.00 en 04.00 uur); en
- de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur).

Uit het onderzoek in KOVO blijkt, dat er in de zaterdagnacht meer bestuurders onder invloed zijn dan in de vrijdagnacht. In de rest van Nederland is het omgekeerde het geval.

Daarnaast is er een zeker generaal preventief effect te verwachten van systematische alcoholcontrole onder betrokkenen bij ongevallen, met name wanneer daaraan in de publiciteit aandacht aan wordt geschonken. Het ligt voor de hand, dat dat effect groter zal zijn wanneer dergelijke controles zich uitstrekken tot alle ongevallen en niet beperkt blijven tot de letselongevallen.

Enquête SWOV-onderzoek Rij- en drinkgewoonten 1996**Onderzoeksgebied:****Inwonertal:****Contactpersoon:**

A. *Geef een globale schatting van de ontwikkeling van het alcoholtoezicht in het onderzoeksgebied in 1996 ten opzichte van 1995:*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ meer dan 50%
☐ gelijk gebleven	

B. *Zijn in 1996 in het onderzoeksgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande aselecte controles met teams van 6 of meer agenten	☐ ja, ≥ 24
	☐ ja, 12-23
	☐ ja, 6-11
	☐ ja, 1-5
	☐ nee
2. aselecte controles tijdens de surveillance	☐ ja, (bijna) dagelijks
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
3. selectieve controles tijdens de surveillance (bijvoorbeeld n.a.v. rijgedrag)	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
4. alcoholcontrole bij ongevallen	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'designmatrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df). De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de Kop van Overijssel is tweezijdig getoetst op 10%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 2.71 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.65.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 4

1. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in KOVO, zomer 1996*
- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in KOVO, najaar 1996*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in Overijssel, najaar 1996*
- 3a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in KOVO, 1996*
- 3b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in Overijssel, 1996*
- 4a. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in KOVO, 1996*
- 4b. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in Overijssel, 1996*

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	92	3,3%	--	--	--	--
00-02 uur	80	5,0%	--	1,3%	--	1,3%
02-04 uur	7	--	--	--	--	--
Totaal	179	3,9%	--	0,6%	--	0,6%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	204	4,4%	0,5%	--	--	0,5%
00-02 uur	87	5,7%	1,1%	2,3%	--	3,4%
02-04 uur	72	1,4%	4,2%	2,8%	--	7,0%
Totaal	363	4,1%	1,4%	1,1%	--	2,5%
<i>Vrijdag + zaterdag</i>						
Totaal	542	4,1%	0,9%	0,9%	--	1,8%

Tabel 1. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in KOVO, zomer 1996.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	127	3,9%	1,6%	--	--	1,6%
00-02 uur	55	3,6%	--	--	1,8%	1,8%
02-04 uur	30	--	10,0%	--	--	10,0%
Totaal	212	3,3%	2,4%	--	0,5%	2,8%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	164	4,9%	1,2%	1,2%	0,6%	3,0%
00-02 uur	103	1,9%	2,9%	1,0%	--	3,9%
02-04 uur	109	3,7%	1,8%	2,8%	--	4,6%
Totaal	376	3,7%	1,9%	1,6%	0,3%	3,7%
<i>Vrijdag + zaterdag</i>						
Totaal	588	3,6%	2,0%	1,0%	0,3%	3,4%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in KOVO, najaar 1996.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	459	3,9%	1,7%	0,9%	0,4%	4,1%
00-02 uur	318	4,7%	1,3%	1,3%	0,6%	3,1%
02-04 uur	146	6,8%	7,5%	--	0,7%	8,2%
Totaal	923	4,7%	2,5%	0,9%	0,5%	3,9%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	517	5,8%	1,0%	0,4%	0,6%	1,9%
00-02 uur	345	4,1%	2,0%	1,2%	0,6%	3,8%
02-04 uur	332	4,2%	2,1%	1,2%	0,3%	3,6%
Totaal	1194	4,9%	1,6%	0,8%	0,5%	2,9%
<i>Vrijdag + zaterdag</i>						
Totaal	2117	4,8%	2,0%	0,9%	0,5%	3,4%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in Overijssel, najaar 1996

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	206	4,9%	1,5%	1,5%	--	2,9%
25-34 jr	234	5,1%	3,4%	2,1%	--	5,6%
35-49 jr	198	4,0%	1,5%	1,0%	0,5%	3,0%
50 jr e.o.	154	3,9%	1,3%	0,6%	--	1,9%
Totaal	792	4,5%	2,0%	1,4%	0,1%	3,5%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	114	0,9%	--	--	0,9%	0,9%
25-34 jr	77	2,6%	--	--	--	--
35-49 jr	104	1,0%	1,0%	--	--	1,0%
50 jr e.o.	43	7,0%	--	--	--	--
Totaal	338	2,1%	0,3%	--	0,3%	0,6%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in KOVO, 1996.

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	3	67%	--	--	33%	--
0,8-1,3	10	50%	10%	10%	30%	--
≥ 1,3	2	100%	--	--	--	--
Totaal	15	60%	7%	7%	27%	--

Tabel 4a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in KOVO, 1996.*

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	341	3,8%	1,8%	0,3%	--	2,1%
25-34 jr	475	5,1%	2,7%	2,1%	0,2%	5,1%
35-49 jr	347	7,8%	3,5%	0,9%	0,9%	5,2%
50 jr e.o.	268	7,8%	2,6%	1,1%	0,4%	4,1%
Totaal	1431	5,9%	2,7%	1,2%	0,3%	4,2%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	147	--	1,4%	--	1,4%	2,7%
25-34 jr	240	2,5%	0,4%	0,4%	0,8%	1,7%
35-49 jr	208	2,9%	--	--	1,0%	1,0%
50 jr e.o.	91	4,4%	1,1%	--	--	1,1%
Totaal	686	2,3%	0,6%	0,1%	0,9%	1,6%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in Overijssel, najaar 1996.

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	15	60%	7%	7%	27%	--
0,8-1,3	18	61%	--	17%	17%	6%
≥ 1,3	11	45%	--	36%	9%	9%
Totaal	44	57%	2%	18%	18%	5%

Tabel 4b. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in Overijssel, najaar 1996.*